

ARTYKUŁY RECENZYJNE/RECENZJE I PRZEGLĄDY PIŚMIENICTWA

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY 2021 z. 4
PL ISSN 0033-202X

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA KRAJOWEGO

Artykuły drugiego tomu publikacji *Wokół „Katechizmu biblioteki” Paula Ladewiga* (Gębołyś; Wodniak, red. 2021), podobnie jak tomu pierwszego, inspirowane są przemyśleniami Paula Ladewiga, wybitnego niemieckiego bibliotekarza i bibliotekoznawcy, zawartymi w *Katechizmie biblioteki* – wydanym po raz pierwszy w 1914 r. zbiorze sentencji, aforyzmów, myśli dotyczących funkcjonowania bibliotek. Punktem wyjścia każdego z tekstów jest przynajmniej jedna z wybranych myśli Ladewiga. Artykuły pogrupowano w trzech częściach. Część pierwszą „Bibliotekarze”, otwiera artykuł *Śladami Paula Ladewiga* autorstwa Zdzisława Gębołyśa, znawcy idei i dokonań Paula Ladewiga, tłumacza na język polski *Katechizmu biblioteki*. Autor ukazuje miejsca, z którymi związany był niemiecki bibliotekoznawca i opisuje prowadzoną przez niego działalność zawodową i naukową. W pozostałych artykułach tej części książki autorzy zajęli się, np. problematyką obecności i aktywności kobiet w życiu naukowym i bibliotecznym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie (Ewa Goumissi), czy też aktualnymi społeczno-prawnymi determinantami rozwoju zawodowego pracowników bibliotek w Polsce (Małgorzata Bańkowska). Wśród artykułów części drugiej „Biblioteki” na uwagę zasługuje m.in. analiza wyników badań kultury organizacyjnej Biblioteki Politechniki Łódzkiej (Edyta Kołodziejczyk) oraz rozważania Mariusza Balcerka o zasadności stawiania na pierwszym miejscu celu rozrywkowego kosztem edukacji w bibliotekach publicznych. Różnorodność tematyczną części trzeciej zatytułowanej „Wokół informacji naukowej, książki i prasy” reprezentuje m.in. krytyczna analiza ilościowych metod oceny badań naukowych przedstawiona przez węgierskich autorów (Attila Juhász, Erzsébet Dani), czy też artykuł opisujący korzyści płynące ze stosowania wyszukiwarki INTEGRO i aplikacji mobilnej mPROLIB w dostępie do zbiorów bibliotecznych (Krzysztof Henne).

Jubileuszowa publikacja *Biblioteka Uniwersytecka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Kronika stulecia 1918-2018* (Nastalska-Wiśnicka, 2021) składa się z czterech części. W części pierwszej, zatytułowanej „Dzieje, organizacja, działalność” w ośmiu rozdziałach zostały omówione w ujęciu chronologicznym takie zagadnienia jak: podstawy ad-

ministracyjno-prawne funkcjonowania Biblioteki Uniwersyteckiej KUL, zbiory, pracownicy, działalność podstawowa, wystawy, szkolenia, działalność naukowa i dydaktyczna, imprezy cykliczne i inne wydarzenia. W części drugiej, zaprezentowane zostały fotografie ze zbiorów biblioteki, dokumentujące jej dzieje i funkcjonowanie. Część trzecią stanowi szczegółowe sprawozdanie za okres 1918-2018, uporządkowane według lat kalendarzowych; poziom szczegółowości danych za poszczególne okresy jest uzależniony od kompletności materiałów źródłowych. W obrębie kolejnych lat zawarte są dane o księgozbiorze, nabytkach, pracownikach, informacje o konferencjach, wystawach, imprezach, gościach wizytujących bibliotekę. Tom zamyka umieszczona w części czwartej bibliografia. Opracowanie dokumentuje przemiany, jakim podlegała Biblioteka Uniwersytecka KUL. „Założona w 1918 r., wówczas nieduża i zupełnie się nielicząca w skali kraju, stała się w ciągu lat znaczącą placówką kulturalną i naukową na mapie Lublina, regionu i Polski, a jej kontakty sięgają poza granice kraju” (s. 154).

Celem rozprawy Eweliny Palian-Kobieli zatytułowanej *Biblioteka i ludzie. Motyw książki w wybranych przekładach powieści obcej po roku 1989* (Palian-Kobiela, 2020) było poszukiwanie i ukazanie motywów książki, biblioteki oraz wizerunku ludzi zajmujących się książką w literaturze oraz interpretacja tych motywów. Badaniami zostały objęte wybrane przekłady na język polski powieści obcych wydanych po roku 1989. Interpretację zacytowanych fragmentów powieści prowadzi autorka z perspektywy funkcji opisów w utworze literackim oraz konfrontuje ją z rzeczywistością pozaliteracką. W podzielonej na trzy rozdziały publikacji przedstawiono kolejno książkę jako obiekt literacki, następnie bibliotekę w przestrzeni literackiej oraz wydawcę i odbiorcę książki (wydawcę, antykwariusza, bibliotekarza, czytelnika, bibliofila) w tekście literackim. W podrozdziałach pierwszego rozdziału została ukazana książka symboliczna z prozy Carlosa Ruiza Zafona, następnie książka rzeczywista, której tytuły odnoszą się do rzeczywistości pozaliterackiej, a w podrozdziale trzecim – książka fikcyjna. Podobny zabieg zastosowano w rozdziale drugim dotyczącym biblioteki. W rozważaniach końcowych autorka przedstawiła wyniki szczegółowych celów badań, wśród których było wskazanie, czy można odnaleźć w literaturze stereotyp bibliotekarza.

Zbiór artykułów *W poszukiwaniu wzorów i wzorców osobowych wykonawców zawodów bibliotekarskich i informacyjnych* (Kurek-Kokocińska, Tokarska, red. 2021) stanowi pokłosie konferencji pod tym samym tytułem, która odbyła się w grudniu 2019 r. w Katowicach. Tom otwiera szkic teoretyczno-badawczy Stanisławy Kurek-Kokocińskiej, w którym autorka, w oparciu o literaturę przedmiotu, określa potencjalne czynniki wzorcotwórcze oraz dokonuje rekonstrukcji wzorca bibliotekarza we współczesnym bibliotekarstwie. Aspekt historyczny zagadnienia przedstawili między innymi: To-

masz Stolarczyk w artykule opisującym wzorzec bibliotekarza zakonnego w średniowieczu i w okresie wczesnostażym oraz Jadwiga Konieczna, która badała wizerunek bibliotekarza w utworach literackich Polski Ludowej. Wśród pozostałych artykułów wymienić można analizę profilu kompetencyjnego i osobowego pracowników w bibliotekach różnych typów w oparciu o standardy międzynarodowe i krajowe oraz wynikającego z różnorodnych badań dotyczących wizerunku bibliotekarza (Anna Tokarska), czy też charakterystykę wzorca osobowego bibliotekarza dokonaną na podstawie ogłoszeń o pracę w bibliotekach niemieckich (Agnieszka Łakomy-Chłosta).

Próbie rekonstrukcji procesu kształcenia graficznego w zakresie estetyki książki w Polsce w latach 1918-1989 podjęła Anna Boguszewska w monografii *Sztuka książki. O kształceniu graficznym w środowisku akademickim Krakowa i Warszawy w latach 1918-1989* (Boguszewska, 2020). Obiektem zainteresowania autorki stały się dwa ośrodki akademickie – Kraków, skąd pochodzi idea pięknej książki, pielęgnowana w latach międzywojennych, oraz Warszawa. „Warszawskie środowisko istotnie rozwinęło i ugruntowało miejsce grafiki stosowanej w twórczości artystów, krakowskie – działania te zapoczątkowało” (s. 14). W rozdziale pierwszym, scharakteryzowano kształcenie w zakresie grafiki książkowej w obszarze szkolnictwa artystycznego w Krakowie i w Warszawie w latach 1918-1944, natomiast w rozdziale drugim – w latach 1944-1989. Ostatni, trzeci rozdział „Wybitni artyści jako nauczyciele sztuki książki” został poświęcony twórczości artystycznej i pracy dydaktycznej artystów-nauczycieli, twórców polskiej grafiki stosowanej. Efektem działań artystycznych i edukacyjnych przedstawionych w książce było wypracowanie w okresie międzywojennym koncepcji projektowania graficznego książki rozumianej całościowo. Wyjątkowość doboru literatury, ilustracji i innych elementów zaczynała być wówczas dostrzegana także poza granicami kraju. Również w okresie powojennym, szczególnie w latach 60. i 70. wykształcił się oryginalny, rozpoznawalny w świecie typ polskiej ilustracji książkowej, czerpiący z estetyki plakatu, sztuki ludowej oraz sfery koloru z malarstwa.

Publikacja *Z księgą w herbie. Słownik biograficzny intrologatorów warszawskich okresu zaborów* (Pokorzyńska, 2021) autorstwa Elżbiety Pokorzyńskiej jest wynikiem wielokierunkowych badań autorki nad dziejami intrologatorstwa warszawskiego, szczególnie cennych wobec braku głównych źródeł archiwalnych w tym obszarze. W pierwszej części książki, opartej na rozprawie doktorskiej autorki, została przedstawiona sytuacja prawna i zawodowa warszawskiego intrologatorstwa, jego środowisko społeczne, wyposażenie warsztatów, technika intrologatorska, zdobnictwo opraw, rynek prac intrologatorskich, formy reklamy. „Branża intrologatorska, która przez stulecia funkcjonowała w niemal niezmiennym sposobie, przeżywała w wieku XIX gwałtowny rozwój i przemianę na wszystkich polach. Zmie-

niała się technologia i organizacja pracy, warsztaty rękodzielnicze wyposażano w nowoczesne maszyny oraz przekształcano w fabryki. Zamknięte, hierarchicznie zorganizowane środowisko cechowe uległo otwarciu na robotników wolnorynkowych, kobiety, Żydów” (s. 116). Autorka pokazała, jak te zjawiska intensywnie zaistniały w Warszawie, zajmującej przodujące miejsce w rozwoju rynku wydawniczo-poligraficznego wśród innych miast polskich tego okresu. Druga część książki, zawiera obszerny słownik biograficzny introligatorów warszawskich z lat 1894-1918. Objętość biogramów uzależniono od ilości materiału. W przypadku osób dobrze udokumentowanych pominięte zostały drobniejsze informacje, w pozostałych – umieszczono wszystkie znalezione informacje. Publikację wzbogacają liczne ilustracje.

Interesujący obraz lokalnej prasy w ujęciu historycznym, jej roli kulturowej, edukacyjnej, integracyjnej przedstawiła Danuta Bruska w obszernej monografii *Prasa Piotrkowa Trybunalskiego 1805-1939* (Bruska, 2021). „Przedmiotem prezentowanych badań jest prasa piotrkowska od chwili narodzin do 1939 r., w szczególności jej zawartość, cechy, procesy powstawania, obiegu i odbioru, jej twórcy, dysponenci oraz publiczność prasowa” (s. 13). Autorce udało się odnaleźć i przedstawić wszystkie tytuły prasowe Piotrkowa (przymiotnik Trybunalski w nazwie pojawił się dopiero po II wojnie światowej) z badanego okresu, określić ich założenia i funkcje, środowisko, w którym funkcjonowały, odbiorców. Z interesujących ustaleń badawczych wymienić można fakt zajmowania przez czasopisma piotrkowskie istotnego miejsca na rynku wydawniczym prasy w okresie gubernialnym w zaborze rosyjskim czy też zjawisko utworzenia niewielkiego, ale stałego środowiska prasowego, do którego należeli wydawcy, redaktorzy i drukarze występujący niekiedy w roli wydawców lub nakładców.

Ukazały się dwa kolejne tomy publikacji *Czasopiśmiennictwo. Przeszłość i terażniejszość* wydawane przez badaczy z Katedry Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. W tomie drugim (Dąbrowska-Cendrowska; Lubczyńska, red. 2010a) autorzy skupili się na funkcjonowaniu mediów po 1989 r. Tom rozpoczyna artykuł Tomasza Mielczarka *Tygodniki opinii – zapomniana lektura polskiej inteligencji*. Wśród pozostałych ośmiu artykułów znalazł się tekst Aleksandry Lubczyńskiej nakreślający stan i perspektywy badań nad prasą środowisk narodowych w Polsce po 1989 r., charakterystyka prasy samorządowej jako elementu działalności informacyjnej i promocyjnej powiatów (Jolanta Kępa-Mętrak) czy też analiza rentowności wydawców prasy w warunkach gospodarki cyfrowej na przykładzie działalności prasowej Agory S.A. (Jolanta Dzierżyńska-Mielczarek). Ocenę przeszkód, które stoją na drodze konwergencji poziomej dziennikarstwa multimedialnego przedstawił w końcowym artykule Łukasz Paweł Goniak.

Tom trzeci publikacji *Czasopiśmiennictwo. Przeszłość i terażniejszość*, oprócz tekstów pracowników Katedry Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej, zawiera także artykuły przygotowane przez studentów kierunku dziennikarstwo i komunikacja kieleckiego uniwersytetu. W części pierwszej, zatytułowanej „Przeszłość” Danuta Hombek przybliżyła zagadnienie początku prasowych usług reklamowych i ogłoszeniowych w Polsce, a Izabela Krasieńska scharakteryzowała na przykładzie *Głosu Dziewcząt Polskich (1929-1934)* grupę tzw. pism patronackich. W artykułach części drugiej „Teraźniejszość” autorzy zdiagnozowali segmenty prasowe – polskich magazynów typu *people* (Olga Dąbrowska-Cendrowska), lifestyle’owych magazynów dla mężczyzn w Polsce (Przemysław Ciszek) czy też prasy adresowanej do kobiet we Francji i w Hiszpanii (Natalia Walkowiak). Obraz kobiety w brytyjskim czasopiśmie *The Lady* autorstwa Weroniki Sałek to temat zaproponowany w jednym z artykułów trzeciej części zbioru zatytułowanej „Seksja studencka”.

Ważną publikację zaprezentowała Biblioteka Narodowa. Dwutomowy katalog inkunabułów Biblioteki Narodowej *Catalogue of incunabula In the National Library of Poland* (Spandowski, oprac. 2020a, b) przygotowany przez Michała Spandowskiego przy współpracy Sławomira Szyllera został opublikowany w języku angielskim, co dostosowuje go do międzynarodowego charakteru badań w tej dziedzinie i umożliwia korzystanie z niego szerokiej grupie badaczy na świecie. W katalogu rozbudowane zostały hasła proveniencyjne ukazujące burzliwą historię zgromadzonych w Bibliotece Narodowej inkunabułów. Hasła zawierają także opracowane przez Marię Bryndę opisy opraw – gotyckich, renesansowych oraz z XVII i XVIII w. Starannie opracowana edytorsko książka według projektu graficznego Aleksandry Toborowicz uzyskała wyróżnienia i nagrody, w tym nagrodę Silver Award In Print w kategorii Published Media Design w międzynarodowym konkursie A`Design Award & Competition.

KSIĄŻKI OMÓWIONE

- Boguszewska, Anna (2020). *Sztuka książki. O kształceniu graficznym w środowisku akademickim Krakowa i Warszawy w latach 1918-1989*. Lublin: Wydaw. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 234 s., il. ISBN 978-83-227-9383-1.
- Bruska, Danuta (2021). *Prasa Piotrkowa Trybunalskiego 1805-1939. Monografia*. Warszawa: Wydaw. Naukowe PWN SA, 460 s., il. ISBN 978-83-01-21774-7.
- Dąbrowska-Cendrowska, Olga; Lubczyńska, Aleksandra (2020a). *Czasopiśmiennictwo. Przeszłość i terażniejszość*. T. 2. Kielce: Wydaw. Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, 200 s., il. ISBN 978-83-7133-868-7.
- Dąbrowska-Cendrowska, Olga; Lubczyńska, Aleksandra (2020b). *Czasopiśmiennictwo. Przeszłość i terażniejszość*. T. 3. Kielce: Wydaw. Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, 342 s., il. ISBN 978-83-7133-908-0.

- Gębołyś, Zdzisław; Wodniak, Katarzyna, red. (2021). *Wokół „Katechizmu biblioteki” Paula Ladewiga 2*. Bydgoszcz: Wydaw. Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, ISBN 978-83-8018-356-8.
- Kurek-Kokocińska, Stanisława; Tokarska, Anna, red. (2021). *W poszukiwaniu wzorów i wzorców osobowych wykonawców zawodów bibliotekarskich i informacyjnych*. Łódź: Wydaw. Uniwersytetu Łódzkiego, 246 s., il. ISBN 978-83-8220-157-4.
- Nastalska-Wiśnicka, Joanna (2020). *Biblioteka Uniwersytecka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Kronika stulecia 1918 – 2018*. Lublin: Wydaw. KUL, 542 s., il. ISBN 978-83-8061-816-9.
- Palian-Kobiela, Ewelina (2020). *Biblioteka i ludzie. Motyw książki w wybranych przekładach powieści obcej po roku 1989*. Warszawa: Wydaw. Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, 257 s. Literatura dla Dzieci i Młodzieży; t. 15. ISBN 978-83-65741-58-5.
- Pokorzyńska, Elżbieta (2021). *Z księgą w herbie. Słownik biograficzny introligatorów warszawskich okresu zaborów*. Bydgoszcz: Wydaw. Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, 413 s, il. ISBN 978-83-8018-355-1.
- Spandowski, Michał, oprac.; Szyller, Sławomir, współpr. (2020a). *Catalogue of incunabula in the National Library of Poland*. Vol. 1. Warsaw: National Library of Poland, 694 s. ISBN 978-83-7009-834-6.
- Spandowski, Michał, oprac.; Szyller, Sławomir, współpr. (2020b). *Catalogue of incunabula in the National Library of Poland*. Vol. 2. Warsaw: National Library of Poland, 382 s. ISBN 978-83-7009-835-3.

Barbara Koryś

Tekst wpłynął do Redakcji 16 listopada 2021 r.

Z LEKTUR ZAGRANICZNYCH

Nawet w tych tekstach, gdzie bezdyskusyjnie powinna dominować problematyka ściśle biblioteczna, w żaden sposób nie można już odkleić się od internetu. Co czasami byłoby z pożytkiem, a niekiedy nie. Ponieważ te ujęcia bywają różne. Nieraz wręcz diametralnie sprzeczne i w gąszczu tych przeciwności trzeba określić swoje miejsce. Łatwe to nie jest.